

1.

ACHTERGRONDEN

De Waffen-SS

Ontstaan en ontwikkeling

De ss vond haar oorsprong als organisatie in de jaren na de Duitse nederlaag in de Eerste Wereldoorlog. In deze periode heerste in Duitsland grote politieke onrust, welke situatie de ideale omstandigheden bood voor Adolf Hitler om een absolute machtspositie te bereiken binnen de Duitse staat. De macht die Hitler werd toegekend, stortte de wereld in een conflict met desastreuze gevolgen, bekend als de Tweede Wereldoorlog. Niet alleen de militaire slachtoffers maar ook de burgerslachtoffers rezen tot ongekende aantallen. Als duistere, uitvoerende elite-organisatie van Hitlers moordmachine, had de ss en haar militaire tak, de Waffen-ss hierin een groot aandeel. De Waffen-ss zou zich ontwikkelen tot een der meest effectieve en gevreesde militaire eenheden die de wereld ooit gekend had.

Op 11 november 1918 kwam een einde aan de Eerste Wereldoorlog. Hiermee eindigde tevens het bewind van de Duitse monarchie. Keizer Wilhelm II deed formeel afstand van de troon en onthief alle Duitse soldaten van hun eed van trouw. Hetzelfde gold voor koning Ludwig III van Beieren ten opzichte van alle Beierse soldaten. Onder hen was ook Adolf Hitler. Het politieke vacuüm dat was ontstaan binnen de fragiele Weimarrepubliek werd voornamelijk ingevuld door uiterst linkse en uiterst rechtse fracties, die veelal met elkaar in conflict kwamen. In deze periode kwam Hitler in contact met Ernst Röhm, een obscuur figuur met littekens op zijn wangen, die het nieuwe gezag niet wilde accepteren en kansen zag in de ontstane chaos. Na de oorlog was Röhm in het sterk verkleinde leger gebleven en werkte hier aan een geheime politieke inlichtingenafdeling. Adolf Hitler werd

in februari 1919 uitgekozen om voor deze eenheid te worden opgeleid tot politiek instructeur. Tijdens deze opleiding werden de waarschijnlijk reeds bij Hitler bestaande nationalistische opvattingen en anti-semitische vooroordelen versterkt. Duits historicus Thomas Weber trekt het bestaan van die politieke opvattingen bij Hitler op dat moment echter in twijfel. Volgens Weber was Hitler direct na het einde van de Eerste Wereldoorlog nog niet geheel zeker over zijn eigen politieke opvattingen, vooral ook over zijn standpunt over Joden. Deze zouden pas later zijn ontwikkeld.¹

In januari 1919 werden groepjes ontevreden door Anton Drexler, smid bij de spoorwegen, verenigd in de Deutsche Arbeiterpartei (DAP). De ontevredenheid was vooral gelegen in de ontstane economische malaise na het verlies van de oorlog, ingegeven door de sancties die aan Duitsland waren opgelegd, en de daardoor ontstane werkloosheid. In september 1919 werd Hitler opgedragen deze beweging te observeren door erin te infiltreren. In diezelfde maand sloot hij zich als vijfenvijftigste lid aan.² Drexlers ideeën over de ‘kapitalistische Joden’ en de ‘marxistische samenzwering’ (latere kernwaarden binnen de nazi-ideologie) spraken Hitler direct aan. Alhoewel Drexler niet bepaald gecharmeerd was van Hitler, werd die door zijn sterke persoonlijkheid en welsprekendheid al snel de drijvende kracht binnen de partij, die hij later liet opgaan in de Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP).

Met steun van Röhm werd de NSDAP verder uitgebreid. Deze steun behelsde tevens invloedrijke contacten, onder wie de generaals Ludendorff en Ritter von Epp, die naast financiële steun ook geloofwaardigheid aan de partij verleenden. De swastika werd het kenmerkende symbool van de partij. De Sturmabteilung (SA) werd de ‘sterke arm’ die sprekers van de NSDAP moest beschermen tijdens openbare bijeenkomsten. Deze mannen in bruine uniformen waren voornamelijk gefrustreerde, werkloze ex-soldaten die door Röhm geronseld werden. Deze mannen konden tevens gebruikt worden voor confrontaties met politieke tegenstanders, die de machtspositie van de NSDAP volgens Hitler meer zouden versterken. Zo liet Hitler de SA bij een bijeenkomst van de Beierse Bond in de Löwenbräukeller, in september 1921, het podium bestormen. Enkele maanden later, in november 1921, deed zich opnieuw een voorval voor toen de SA in het Hofbräuhaus slaags raakte met de sociaaldemocraten en communisten. Voor

het eerste geval werd Hitler als leider opgepakt en in het voorjaar van 1922 veroordeeld tot drie maanden celstraf, waarvan hij uiteindelijk slechts een maand uitzat. Hitler realiseerde zich al snel dat er meer nodig was om politieke macht te vergaren dan deze vechtpartijen in bierkelders.³

De SA werd steeds groter, maar bleef onder bevel van Röhm staan. Hitler vond het noodzakelijk dat hij een persoonlijke lijfwacht onder zijn eigen bevel zou hebben, waarin slechts mannen mochten dienen van onbetwiste Arische afkomst die hun trouw bewezen hadden. Het ging om een elite van de trouwste kameraden, die Hitler onvoorwaardelijk kon vertrouwen. De grondslag voor de SS was hiermee gelegd. In maart 1923 werd Hitlers persoonlijke lijfwacht gevormd door Josef Berchtold en Julius Schreck (tevens chauffeur van Hitler). Deze lijfwacht stond bekend onder de naam *Stabswache* (Stafwacht). Deze werd enige maanden later onder leiding van Berchtold uitgebreid tot een daadwerkelijke eenheid: *Stosstrupp Adolf Hitler*.

In augustus 1923 sloot Heinrich Himmler zich aan bij de NSDAP. Himmler was opgegroeid binnen een sterk Beierse, nationalistische omgeving. Alhoewel hij officiersrekrut was geweest in het Duitse leger tijdens de Eerste Wereldoorlog, werd hij nooit aan het front ingezet. Himmler had een sterke fascinatie voor het boerenleven en studeerde van 1918 tot en met 1922 Landbouwkunde aan de Technische Hogeschool van München. Na een dienstverband van enige maanden bij het meststoffenbedrijf Stickstoff-Land in Schiesheim, was Himmler vanaf februari 1923 werkloos. In juli 1923 woonde hij een bijeenkomst van de NSDAP bij, waar Hitler optrad als spreker. Zijn fascinatie en trouw voor Hitler werden hier geboren. Duits publicist, socioloog en politicoloog Eugen Kogon, tegenstander van de nazi's en overlevende van een verblijf van zeven jaar in het Duitse kampstelsel waaronder Buchenwald, schreef over Himmler dat hij een combinatie was van een zwerver en een mislukte schoolmeester, die wat hem aan intelligentie ontbrak, verving door onverbidde hardnekkigheid. Psychologisch gezien bezat hij volgens Kogon twee typisch Duitse eigenschappen: bruutheid en romantiek, die hij kon verwisselen als dagen nachtkleding.⁴ Amerikaans historicus Richard Breitman beschrijft Himmler als een idealist die het Duitse ras, de Duitse soldaat en de Duitse boer romantiseerde. Alles wat deze ideaalbeelden bedreigde zag hij als vijandelijk en gevaarlijk. Zigeuners, marxisten, vrijmetse-

laars en Jezüieten, maar bovenal de Joden. Hij had al sterke antisemitische gevoelens lang voordat hij Hitler ontmoette. Daarna werd hij een complete fanaticus. Himmler was echter geen simpel, bloeddorstig monster. Zijn wreedheid was eerder aangeleerd dan emotioneel en instinctief.⁵

Op 9 november 1923 probeerde Hitler met de ‘Bierkellerputsch’ (zo genoemd omdat deze begon in een bierkelder) het Beierse ministerie van Oorlog in München te bezetten en daarmee een staatsgreep te plegen. De macht in Beieren moest worden gegrepen, waarna de Weimarrepubliek omver zou moeten worden geworpen. Ook Himmler was hierbij aanwezig als vaandeldrager. Maar de machtsovername mislukte. Enige leden van de NSDAP werden gedood en hun leiders werden gearresteerd, onder wie Hitler, Röhm en Rudolf Hess. Hermann Göring wist te ontsnappen naar Oostenrijk en daarmee zijn straf te ontlopen. Hitler werd veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf in de gevangenis van Landsberg, alwaar hij al na een jaar op 20 december 1924 op vrije voeten werd gezet. Zijn tijd in de gevangenis gebruikte hij echter om zijn boek *Mein Kampf* (Mijn strijd) te schrijven. Hierin beschreef Hitler zijn afkomst en jeugd, de tijd die hij doorbracht in Linz, Wenen en München, zijn politieke ideeën en zijn plannen voor de toekomst van Duitsland en de wereld. Al deze ideeën en plannen waren doorspekt met rassenhaat en nationalisme die de kern van de nazi-ideologie zouden vormen. De Jong schreef over *Mein Kampf*: ‘Van de eerste tot de laatste bladzijde legde *Mein Kampf* getuigenis af van een agressieve gezindheid die zich, met uitzondering van het fascistisch Italië, tegen alle Europese staten richtte, met name ook tegen de door Hitler, als door zoveel andere Duitsers, geminachte Slavische volkeren; daar, in Oost-Europa, lag Duitslands *Lebensraum*, die, zo nodig, met geweld veroverd moest worden.’⁶

Himmler wist gevangenisstraf te ontlopen en werkte als secretaris voor Gregor Strasser en zijn Nationale Vrijheidsbeweging. Deze werd in februari 1925 door Strasser ontbonden en ging op in de toen weer toegestane, hervormde NSDAP. In september 1926 werd Strasser aangesteld als propagandaleider van de NSDAP en Himmler fungeerde ook op het partijhoofdkwartier als zijn secretaris.

Na zijn vrijlating uit de gevangenis werd Hitlers behoefte aan een persoonlijke lijfwacht van absolute getrouwen groter. Een kleine groep van deze personen kon in elke Duitse stad de belangen van de

NSDAP (en Hitler) behartigen waar de SA, die door Hitler werd aangeduid als een ‘dubieuze massa’, dit niet kon dan wel minder betrouwbaar was. De aan Hitler loyale nazi’s Schreck, Maurice en Heiden waren in München het eerste groepje dat deze taak kreeg toebedeeld. De SS was hiermee daadwerkelijk geboren. Vanaf april 1925 begon Schreck, op bevel van Hitler, met het organiseren van de Schutzstaffel (SS). Deze naam was in feite bedacht door Hermann Göring, als verwijzing naar het ‘Jagdgeschwader’ van gevechtsvliegtuigen waarin Göring in de Eerste Wereldoorlog had gevochten en waarin hij een hoog gedecoreerde gevechtspiloot was geweest. De opbouw van de SS werd in de daaropvolgende jaren overgenomen door verschillende personen, maar de macht en invloed van de SS bleven beperkt. In 1928 bestond de SS slechts uit 280 leden.⁷

Binnen de NSDAP was Himmlers organisatietalent niet onopgemerkt gebleven. In januari 1929 werd hij tot nationale commandant van de SS benoemd. Doordat Himmler met zijn weinig charismatische, bureaucratische instelling door Röhm niet als bedreiging voor de SA werd gezien, kreeg Himmler de kans de SS snel verder te ontwikkelen. In 1930 telde de organisatie 2.000 man, een jaar later reeds 10.000.⁸ Onder zijn leiding zou de SS uitgroeien tot een machtige organisatie.

In 1930 destabiliseerde het Duitse politieke klimaat. Na een aanvankelijke opbloei van de Duitse economie in de jaren twintig, had deze zwaar te lijden onder de beurskrach die plaatsvond in de Verenigde Staten in 1929. De werkloosheid nam steeds grotere vormen aan, wat de politieke onrust versterkte. Verschillende politieke partijen beschikten over gewapende afdelingen die elkaar op straat te lijf gingen. Voornamelijk de SA en SS raakten in gevecht met socialisten en communisten aan de linkerkant van het politieke spectrum waaronder de Rotfrontkämpferbund. Al deze onrust kwam de NSDAP en Hitler goed uit met het oog op de verkiezingen die zouden worden gehouden in 1933. Hitler wist veel Duitsers ervan te overtuigen dat zijn NSDAP de oplossingen zou aanreiken voor het noodlijdende Duitsland en hij werd op 30 januari 1933 kanselier. De SS was onder leiding van Himmler in het geheim intussen uitgebreid tot 55.000 man. Himmler kreeg in eerste instantie de macht over het politieapparaat van München en Beieren, welke macht zich vervolgens uitbreidde tot geheel Duitsland behalve Pruisen, waar Göring minister van Binnenlandse Zaken was.

Op 27 februari 1933 stond de Reichstag in brand. Het is aannemelijk dat deze brand door de nazi's zelf werd gesticht, maar de Nederlander Marinus van der Lubbe werd hiervoor ter dood veroordeeld. Het zou gaan om een communistisch complot tegen de Duitse staat. Als gevolg hiervan kregen, door middel van een decreet ter bescherming van volk en staat, de SA en ss politiemacht toebedeeld. Het werd hiermee tevens mogelijk om iedere potentiële politieke tegenstander van het regime in beschermende hechtenis te nemen en op te sluiten in het zich ontwikkelende kampstelsel. Om politieke vijanden in de gaten te houden, werd tevens de Geheime Staatspolizei (Gestapa, vanaf 1936 Gestapo) opgericht. De Gestapa was in eerste instantie in handen van ss-Oberführer Rudolf Diels. Interesse van Himmler in de geheime staatspolitie leidde echter tot een conflict met Diels, waarna Diels eind 1933 het land ontvluchtte en ook de Gestapo onder bevel van Himmler kwam te staan. De ss was in die periode al onderverdeeld in de Allgemeine-ss, die voornamelijk politietaken uitvoerde, en de Bewaffnete-ss, die volledig als militaire organisatie werd ingericht.⁹

Onder leiding van Himmler werd de ss steeds verder uitgebreid en kreeg zij steeds meer invloed. In augustus 1933 erkende Hitler officieel zijn eigen pretoriaanse garde naar voorbeeld van de oude Romeinen, de ss-Leibstandarte Adolf Hitler, die moest worden ingezet voor politietaken, terrorismebestrijding en bewakingsdiensten, en onder leiding stond van Josef 'Sepp' Dietrich. De Leibstandarte werd tevens ingezet tijdens de beruchte Nacht van de Lange Messen eind juni, begin juli 1934, waarbij Röhm en andere leiders van de SA werden geexecuteerd. Dit gebeurde voornamelijk onder het voorwendsel dat de SA zou samenzweren tegen Hitler, maar was in feite bedoeld om een rivaal van Hitler uit te schakelen. Met de grootschalige liquidatie van SA-leiders ging ook het grootste gedeelte van de taken van de SA over naar de ss, waaronder de bewaking van strafkampen. Speciaal voor dit doel werden uit de Allgemeine-ss de zogenaamde ss-Totenkopfverbände opgericht onder leiding van Theodor Eicke. Eicke was Eerste Wereldoorlog-veteraan en politieagent. Hij verruilde in 1930 de SA voor de ss. In 1933 werd hij commandant van het concentratiekamp Dachau. In 1934 werd voor hem het ambt gecreëerd van 'inspecteur der concentratiekampen'. Eicke speelde als zodanig een belangrijke rol in de ontwikkeling van de concentratiekampen in nazi-Duitsland.

Na het uitbreken van de oorlog werd hij officier in de Waffen-ss. Hij sneuvelde als generaal in 1943 bij Demjansk in Rusland.¹⁰

Na de Nacht van de Lange Messen consolideerde Himmler de macht van de ss. Er werd gewerkt aan de commandostructuur, gewapende eenheden, concentratiekampen en de veiligheidsdienst. Ook ging Himmler zijn ss steeds verder inrichten als (raciale) elite. Alleen de sterkste jongemannen konden toetreden die bij voorkeur ook voldeden aan het Arische schoonheidsideaal: lang, met blonde haren en blauwe ogen. Daarbij moest de afstamming van de rekruten onbetwistbaar zijn, met Duitse voorouders daterend vanaf 1750.¹¹ Los van deze vereisten die het elitaire karakter van de ss moesten waarborgen, was het belangrijkste een onvoorwaardelijke trouw, niet alleen aan de NSDAP maar vooral exclusief aan Hitler zelf.

Met het overlijden van president Hindenburg op 2 augustus 1934 viel Hitlers laatste obstakel naar onbegrensde macht weg en kon hij vrijelijk dicteren en belonen. Als dank voor haar aandeel in de Nacht van de Lange Messen mocht de ss nieuwe gemilitariseerde formaties op de been brengen. Op 24 september 1934 werd derhalve begonnen met de vorming van de ss-Verfügungstruppe, die het daadwerkelijke begin van de Waffen-ss vormde.¹² In oktober 1934 werd de eerste ss-Junkerschule voor de opleiding van officieren geopend in het Beierse Bad Tölz. Eenzelfde inrichting werd in gebruik genomen in 1935 te Braunschweig, meer gelegen in het midden van het Duitse Rijk. Hoog gedecoreerde officieren uit het voormalige Duitse leger werden hiervoor in eerste instantie gerekruteerd om de ss op een hoog militair niveau op te bouwen. De strijdmacht werd door Hitler officieel erkend op 16 maart 1935, op welk moment de ss bestond uit drie onderdelen: de ss-Verfügungstruppe, de ss-Totenkopfverbände en de Reichssicherheit. De Leibstandarte vormde een elite binnen de ss-Verfügungstruppe. In 1936 bestonden de ss-Verfügungstruppe en de ss-Totenkopfverbände samen uit circa 210.000 man.¹³

Hitler verklaarde op 17 augustus 1938 dat de ss-Verfügungstruppe een strijdmacht was die onder zijn persoonlijke bevel stond en geen deel uitmaakte van het Duitse leger (de Wehrmacht) of de politie. Door deze positie stond het Himmler vrij de troepen te indoctrineren met de nazi-ideologie. Zij zouden opereren onder het gezag van het Duitse leger, maar dienden tegelijkertijd loyaal te zijn aan de NSDAP. Alhoewel de Wehrmacht dit zag als een aantasting van haar soevereini-

ne positie als enige militaire macht binnen Duitsland, kon zij hier onder Hitlers bewind weinig aan doen. De bijzondere plaats van de Waffen-ss binnen het Duitse militaire apparaat is belangrijk voor de latere werving van niet-Duitse rekruten voor de gelederen. Waar de Wehrmacht in beginsel de restrictie had slechts Duitsers te mogen opnemen binnen de eigen eenheden, had de Waffen-ss deze restrictie niet.

De Waffen-ss moest een absolute elitemacht gaan vormen, waarin alleen de beste soldaten werden opgenomen. De ijzeren militaire training maakte de ss-Verfügungstruppe tot een efficiënte gevechtsmachine. Rekrutering geschiedde voornamelijk onder universitair opgeleide jongeren, middenklasse-soldaten uit het kleine staande leger en personen uit de officiersklasse. Om deze laatste categorie binnen te halen, werden discrete politieke aanbiedingen gedaan aan de oude Duitse aristocratie die veelal vertegenwoordigd was in de officiersklasse. Tussen 1933 en 1935 werden zuiveringen uitgevoerd waarbij zo'n 60.000 man uit de organisatie werd gezet. Criteria voor uitzetting waren: vermeend joods bloed, criminele achtergrond, homoseksualiteit, alcoholisme of 'beroepsmatige werkloosheid'. De toelatingseisen werden aansluitend steeds strikter, waarbij raszuiverheid het belangrijkste aspect was. Daarnaast stimuleerde Himmler de rekrutering van boerenzonen voor de ss. De boerengemeenschap vertegenwoordigde het Germaanse ideaal van bloed en bodem, de verbondenheid van het Duitse volk met zijn land.

De militaire opleiding van de ss was onder invloed van commandant Felix Steiner gericht op het vormen van supermobile elite troepen die met het beste materiaal waren uitgerust. De rekruten moesten een zeer intensieve training ondergaan, waarbij zij vertrouwd werden gemaakt met omstandigheden op het slagveld, maar deze bestond tevens uit indoctrinatie die de rekruten vormde tot daadwerkelijk politieke soldaten, waarbij rassentheorieën van eminent belang waren. Na het doorlopen van verschillende stadia konden rekruten, na het zweren van verschillende eden, daadwerkelijk toetreden tot de Waffen-ss. De belangrijkste eed was die van trouw aan Führer Adolf Hitler. Alles stond derhalve in het teken van het motto van de ss: 'Meine Ehre heisst Treue', mijn eer betekent trouw. De training en bijbehorende rituelen versterkten het exclusieve karakter van de ss. Deze exclusiviteit werd later, in de jaren van oorlog, echter steeds minder, omdat men kanonnenvlees nodig had om de rangen te vullen.

Gevolg van de opleiding tot ss-soldaat was dat mensen compleet werden geheersenspoeld en functioneerden op blinde trouw aan hun gezag. Zij werden gekneet tot onvoorwaardelijk loyale volgelingen. De waarde van hun eigen leven was ondergeschikt aan het belang van de Duitse staat en de NSDAP. De waarde van het leven van de vijanden van Duitsland was nihil, wat de stap naar moord op (vermeende) politieke dissidenten klein maakte. De extreme ss-opleiding had de basis gelegd voor de hoogste vorm van persoonlijke militaire moed, maar tevens tot de verschrikkelijkste vorm van misdadigheid jegens de mensheid.¹⁴

Op 31 augustus 1939 vormde de ss het werktuig voor een plan dat Hitler de rechtvaardiging zou geven om Polen binnen te vallen. Er werd een 'Poolse' aanval op een Duits radiostation in Gleiwitz in scène gezet, waarbij in het Pools en Duits anti-Duitse verklaringen werden afgelegd. Daarbij werd een nepaanval uitgevoerd op de Duitse douanepost bij Hochlinden. Hitler kon deze 'acties van geweld van Poolse zijde' slechts met geweld beantwoorden en viel Polen binnen op 1 september 1939. De inval had tevens tot gevolg dat Engeland en Frankrijk Hitler de oorlog verklaarden.

Bij deze veldtocht zou de Waffen-ss haar vuurdoop krijgen. Waar Himmler gehoopt had dat de ss als afzonderlijke formatie zou optreden, werd zij echter verdeeld over eenheden van de Wehrmacht. In de 36 dagen durende veldtocht tegen Polen werden verschillende onderdelen van de Waffen-ss ingezet, waaronder de Leibstandarte en de regimenten Deutschland en Germania.¹⁵ De veldtocht werd een groot succes omdat Polen werd overrompeld door Duitsland, dat militair in alle opzichten een groot overwicht had in de strijd. Daarbij maakte de medewerking van de Sovjet-Unie, die later een groot gedeelte van oostelijk Polen bezette, dat de Polen een bij voorbaat verloren strijd voerden. De Duitse Blitzkrieg (bliksemoorlog), die razendsnelle aanvallen met mobiele pantserenheden door vijandelijk gebied inhield gecombineerd met gecoördineerde grote luchtaanvallen, had gewerkt en de Waffen-ss had hierin een bescheiden maar niet verwaarloosbaar aandeel geleverd. De Waffen-ss had hiermee haar kracht en waarde in de strijd voor het eerst tentoongespreid op het Europese slagveld. Hiermee was de grondslag gelegd voor de beruchte reputatie die zij in de komende jaren zou opbouwen tijdens de veroveringscampagne van het naziregime.

In de nieuw veroverde gebieden zou de Waffen-ss vrijwilligers gaan rekruteren. Eerst vanaf 1940 in Noordwest-Europa onder de als raszuiver geachte Arische volken (Denen, Noren, Nederlanders en Vlamingen). Vanaf medio 1943 werden de vereisten qua ras versoepeld en werden ook Walen en Fransen opgenomen in de Waffen-ss. Uiteindelijk, toen de militaire nood steeds hoger werd, werden ook rassen gerekruteerd die volgens de nazi-ideologie als minderwaardig werden aangemerkt. Onder meer Letten, Esten, Russen en Bosnische moslims dienden binnen de rangen van de Waffen-ss. De omvang van de strijdmacht werd steeds vergroot. Het elitaire karakter zou daarmee ook afbrokkelen. Het grootste gedeelte van de Waffen-ss-eenheden zou echter altijd bestaan uit Duitsers. Tegen het einde van de oorlog bestond de Waffen-ss uit een kleine miljoen soldaten.¹⁶

Waffen-ss-eenheden werden vrijwel aan alle fronten ingezet en werden gevreesd door de vijand. De Waffen-ss vormde vaak de spits van de aanval, moest omsingelingen doorbreken of werd ingezet in andere gevallen waarin het reguliere Duitse leger, de Wehrmacht, de situatie niet meester was. Het was primair een goed functionerende militaire organisatie. Enerzijds vormde de Waffen-ss daarmee als militaire tak een duidelijk contrast met de andere onderdelen van de ss. Anderzijds was er ook sprake van verwevenheid. Zo werden bijvoorbeeld sommige kampcommandanten officier in de Waffen-ss, konden kampbewakers frontsoldaten worden en werden soldaten die niet geschikt meer waren voor dienst aan het front, weer ingezet als kampbewakers. Om In 't Veld te citeren: 'De Waffen-ss valt inderdaad wel te onderscheiden van de rest van het ss-complex, maar niet te scheiden. Met name ook niet van het apparaat ter bewaking der concentratiekampen. In de Waffen-ss heerste een ideologische sfeer en een ethos, die ondanks alle verwatering behouden bleven; een mentaliteit die ook de rekruten beïnvloedde. Wie als een onbeschreven blad in de Waffen-ss terecht kwam, had een niet geringe kans er behept met een bepaalde, zij het verdunde, ideologie, of wellicht met een concrete schuld uit te komen.'¹⁷

De Waffen-ss werd in het algemeen gekenmerkt door fanatisme en veelal onvoorwaardelijke bereidheid om te sterven voor de ideologie van het nationaalsocialisme. Waffen-ss-soldaten brandden dorpen plat en moordden de burgerbevolking uit in het kader van de bestrijding van echt of vermeend verzet tegen het naziregime, zij executeerden

dikwijls krijgsgevangenen en waren betrokken bij de moordpartijen op Joden aan het Oostfront. Zoals ook Duits historicus Bernd Wegner treffend omschreef als titel van zijn uitgebreide werk over de Waffen-ss: zij waren in essentie ‘Hitlers politieke soldaten’.¹⁸

Rekrutering in Nederland

Met de Blitzkrieg in Polen had Duitsland zijn macht laten gelden; een boodschap die ook in Londen en Parijs was begrepen. Vervolgens waren de plannen om geheel West-Europa te onderwerpen al snel gemaakt. Op 8 april 1940 opende Hitler de aanval op Denemarken en Noorwegen. Denemarken capituleerde vrijwel zonder het bieden van militaire tegenstand, al na één dag. De strijd in Noorwegen zou twee maanden langer duren, vooral omdat de Engelsen probeerden de bezetting van Noorwegen te verhinderen. Noorwegen was voor Duitsland van groot strategisch belang voor de doorvoer van ijzererts uit Zweden (belangrijk voor de Duitse oorlogsindustrie) en omdat de Noorse havens gunstig lagen voor de Duitse marine voor de strijd met Engeland. Noorwegen capituleerde op 9 juni 1940.

Ondertussen was onder de codenaam *Fall Gelb* op 10 mei 1940 ook het offensief tegen de Lage Landen ingezet, opgevolgd door *Fall Rot* (begonnen op 5 juni 1940) om Frankrijk volledig te verslaan. Waffen-ss-veldformaties waren over verschillende legerkorpsen verdeeld, waaronder de eenheden Leibstandarte Adolf Hitler en Der Führer die aan de vooravond van de aanval paraat stonden aan de Nederlands-Duitse grens. De Totenkopf-divisie en de Polizei-divisie werden eerst in reserve gehouden, maar werden respectievelijk op 18 mei en 9 juni 1940 ook naar het front gedirigeerd. In Nederland had de Waffen-ss de taak om treinviaducten en autobruggeten in te nemen. Een tweede aanvalsgolf moest zuidelijker doorgangen over de grens forceren.¹⁹

Het Nederlandse leger was klein in omvang en beschikte bovendien over verouderde militaire uitrusting. Op de avond van de 10^e mei werd via de radio een bericht uitgezonden waarin bekend werd gemaakt dat koningin Wilhelmina haar ‘hooge tevredenheid’ had betuigd met het optreden van de strijdkrachten en stelde vast dat de strategische aanval van de vijand als gevolg van de weerbaarheid van